

Тўртинчи жилд

Хазойин ул-маоний

Фавойид ул-кибар

Нашрга тайёрловчилар:

Масъул муҳаррир:

БИСМИЛЛОҲИР РАҲМОНИР РАҲИМ

АЛИФ ҲАРФИНИНГ ОФАТЛАРИНИНГ
ИБТИДОСИ «ФАВОЙИД»ДИН

1

Эй, етти манзар тарҳиға меъмори сунъунгдин бино,
Маснуълар фоний, вале маслуб сониъдин фано.

Чекмай малак лутфунг қуни жуз зикр ила тасбиҳ уни
Одам дебон қаҳринг туни ҳар дам «заламно раббано».

Ҳамдингға ҳар кўтаҳназар ҳам гунгу лол ўлғай магар
Чунким демиш Хайрул башар ул ерда «ло уҳси сано».

Жинси башар йўк оғаҳинг, хуршид хоки дарғаҳинг,
Кўк маҳд аро тифли раҳинг етти атоу тўрт ано.

Фақр аҳли истаб қурбатинг, аҳли ғино ҳам тоатинг,
Етканга доғи фуркатинг не фақр нофиъ, не ғино.

Васлингда ишрат хўб эрур, айшу тараб марғуб эрур,
Сенсиз манга матлуб эрур танда алам, жонда ано.

Ишқингда бер девоналиғ, шавқингда бер фарзоналиғ,
Ағёрдин бегоналиғ айлаб ўзунгга ошно.

Журму гунаҳлардин ўтуб, келтурма юзга кўрқутуб,
Лола агар соғар тутуб, мусича гар қилмиш зино.

Бордур Навоий бекасе, ишқ ичра андоқким хасе,
Чун ўртадинг они басе, куйдурма дўзахда яно.

2

Равшандурурки, меҳр юзунгдин олур сафо,
Йўкса, не важҳ ила қамар андин топар зиё.

Ғарқи муҳити ишқинг эди жон ила кўнгул,
Ул дамки руҳ эмас эди тан бирла ошно.

Гулда юзунг латофатидин ранге кўрмаса,
Булбулға не эди бу фиғон бирла, бу наво?

Бир зарра оғзи рамзини ҳар кимки англади,
Йўли адам тарикидуру, зоди раҳ—фано.

Ул зиндадил ҳаёти абад васлдин топар,

Ким ниши ғамни нўш деру дардни – даво.

Ломеки, васл аёғиға топмиштур иттисол,
Ул ломдурки, ўртаға олмиш ани бало.

Ўздин қутул, Навоию мақсадға етки, қуш
Етмас чаманға, бўлса қафас ичра мубтало.

3

Эй, нечукким дурни махфй асрабон уммон аро,
Гавҳари ишқини пинҳон асраған инсон аро.

Чунки инсонни бу гавҳар бирла айлаб баҳраманд,
Сарфароз айлаб малойик хайли бирла жон аро.

«Алламал инсон»ға чун айлаб мушарраф ер бериб,
Тахти жоҳу ишрат узра равзаи ризвон аро.

Ўйлаким, тахт аҳлиға душмандин ўлмайдуз гузир,
Ул халифа бирла душманлиғ солиб шайтон аро.

Маккадин хориж қилиб, мулкидин айлаб бенасиб,
Қарнлар саргаштаю оворалиғ даврон аро.

Ўурбату ёлғузлуғу маҳзунлуғу ҳасрат била
Ҳар замон юз минг бало ичра солиб ҳижрон аро.

Бўйла чун рад айлагандин сўнг яна айлаб қабул
Волий айлаб олам отлиғ кулбаи аҳзон аро.

Бу қабулу рад аро ҳикматни кимса англамоқ
Хайли инсон ичра сиғмас ҳаййизи имкон аро.

Эй Навоий, сен чу қулсен, қуллуғунгни яхши бил
Фикратинг рахшиға жавлон берма бу майдон аро

4

Худоё, залол аҳлиға раҳнамоё,
Юзунг жилва айларга ашъё мароё.

Ангаким атоё, тилар сендин эҳсон,
Наво истаганларга сендин атоё.

Асиреки, зикрингни айлаб худий,
Берибсен халосиға юз минг ҳадоё.

Фалакда давойирки, расм этти сунъунг,

Жаҳон ганжидек анда юз минг завоё.

Сен этмай қазо, бўлмай ижроси мумкин,
Жаҳон коргоҳида ўтган қазоё.

Сенинг кибриёнг остонида яксон,
Агар худ салотин ва гар худ раоё.

Навоийни бу журму исёнда билмон,
Ки қўйғунгмудур ё чиқарғунгму оё?

Ўз илгида чун ҳеч йўқ ихтиёри,
Ўзига ани қўймағайсен, Худоё.

Гунаҳбахши сен бўлғилу журмпўши,
Шафоатгарилик хайрул бароё.

5

Эй, кўнгул ичра майи васлинг учун ком таманно,
Жонга ҳам фурқатинг ўти аро бу хом таманно.

Гарчи васлингни тилаб, жоним аро қолмаиш ором,
Лек топмиш бу ҳазин жон аро ором таманно.

Туну кун базми висолинг аро усруклар элидин
Мени лабташнаи махмурға бир жом таманно.

Гармравларға агар ҳамқадам ўлмоққа ҳадим йўқ,
Ҳам аларнинг сўнгича урғали бир гом таманно.

Кимки ул ваҳму хаёли аро зотингни киюрди,
Қилмади ғайри хаёлот ила авҳом таманно.

Мунглуғ оллингға келибмен, манга раҳм айлаки, бўлмас
Шоҳдин бўйла гадоларға жуз инъом таманно.

Тонг эмас бодияи ишқинга кирмакки, қилибмен
Боғламоқ Каъбаи кўюнг сари эҳром таманно.

Ҳолим оғозини билмон, карам эт раҳм қилибким,
Қилмишам хайр ила кўйинг сари анжом таманно.

Нуру зулматни Навоий нетар, ул юз кераку зулф,
Ким будур кўнглида гар субҳу гар шом таманно.

6

Зихи, тожинга гавҳари кибриё,

Бу гавҳардин офок топиб зиё.

Қуёш чикқач, андоқки итқай нуҷум
Кўрунмай, сен ўлғач аён, анбиё.

Уружунгда айнул яқин аҳлининг
Кўзига ғуборинг бўлиб тўтиё.

Қуёшнинг шиои хутутин Масих,
Тўқуй олмайин хужранга бўрё.

Сенинг миллатингдин чу топиб шараф,
Саодат либоси кийиб ашқиё.

Қилиб тошу туфроғни олтунки, бор
Сенинг коргоҳингда бу кимё.

Санга уммат ўлмағни истаб русул,
Вале биз сарафроз ўлуб холиё.

Келиб сидқинг оллида сиддиқлар,
Анингдекки, сиддику аҳли риё.

Навоий нетар «қоба қавсайн», агар
Топа олса қошинг киби икки ё.

7

Зихи, ҳилолинг ўлуб ой бошиға тиғи бало,
Бир олмасиз икки ёрғон, сену қуёш масало.

Тутуб санга чу майи лутф соқийи раҳмат,
Шафоатинг уруб икки жаҳон элига сало.

Рисолатинг дамидин шаръ кўзгусига жило,
Сиёсатинг ўтидин куфр роҳибига жало.

Ҳам аҳли равзаға фирдавс сенсизин чаҳи вайл,
Ҳам аҳли вайл иши ҳажринг ўтида вовайло.

Хумор дофии бўлғайму соқийи Кавсар,
Бу дайр ичинда майи ишқ ичмаганга тўло.

Тилимда зикрингу кўнглумдадур хаёлинг, шукр,
Ки бори сенсиз эмас суҳбатим халоу мало.

Навоий ўлди, баса хору паст хас янглиғ,
Сенинг йўлунгда эса, бас анга бу иззу ало.

Кишики истасаким, етмагай малолат анга,
Керакмас аҳли жаҳон бирла завқу ҳолат анга.

Гар одами малак ўлсаки, қилмасун таъриф,
Агар киши десаки, етмагай хижолат анга.

Ёмонни демаки, излол этар экин шайтон,
Дегил: фасодда мундин етар залолат анга.

Чу дерлар инсонни муштак ўлди нисёндин,
Ўзину аҳдин унутмоқ этар далолат анга.

Билурки, рўзи анга Ҳақ берур, ўзидекнинг
Бўлур чу бандаси, боис эрур разолат анга.

Демаки, илмда келмиш малакдин ул афзун,
Ки девдин доғи афзун эрур жаҳолат анга.

Биров амонатини асрай олмас, арчи эрур
Худой амонатини асрамоқ ҳаволат анга.

Чу бўлди нутқ ила мумтоз барча ҳайвондин,
Ҳам охир ул ҳайвондин эрур мақолат анга.

Бу зулмларки, ул айлар, не айлагай ногаҳ
Анинг ҳисобида Ҳақ айласа адолат анга.

Навоий оғзида «неъм ал-вакил» эрур зикринг,
Сўруғ қуни карамингға буюр ваколат анга.

Неча кўнглум пора бўлса, раҳм қилмас ёр анга,
Неча бағрим бўлса қон, боқмас даме дилдор анга.

Бир югурук тифл эрур кирпичларим ичинда ёш,
Ким йиқилиб сончиликтур ҳар тарафдин хор анга.

Номам элтур қуш агар мазмунин айтиб, қилса шарҳ,
Сочқай ўт қакнус киби минг чок ўлуб минқор анга.

Лаълинг оллида чекар эл жонини олғач кўзунг,
Ваҳ, не шарбатдур лабингким, жон берур бемор анга.

Ақл уйи сори инонин бошламоқ, носих, не суд,
Телбаким, дашт узра маркабдур бузуғ девор анга.

Тортасен исён юкин, хам қил қадинг тоатқаким,
Юк оғир бўлса, рукуъ ул дам бўлур ночор анга.

Умр ғафлат уйқуси бирла тиларсен кечса, ох,
Кўз юмуб очқунча кимнинг эътимоди бор анга.

Мен худ ўлдум, эй сабо, кўнглумни кўрсанг кўйида,
Чикма андин, деб насихат қилғасен зинҳор анга.

Зор кўнглум тушкали ҳажр ўтидин ғам чангига,
Эй Навоий, ўхшашур ҳам уд анга, ҳам тор анга.

10

Лаълинг ул ўтки, кўнгул мижмар анга,
Ё кўнгул дуржу лабинг гавҳар анга.

Ўамидин айру эмонким, тутмиш
Унс бу хотири ғампарвар анга.

Зордур телба кўнгулким, кўрунур
Ҳар дам ул хури пари пайкар анга.

Қон кўнгулдин не ажаб турмасаким,
Кирпикинг ҳар дам урар ништар анга.

Ҳажр ўтидин танним ул навъ куяр,
Ким эрур остида кул бистар анга.

Ҳажридин ҳолим эрур андоқким,
Бўлмағай кўрмагуча бовар анга.

Даҳр хуш гулшан эрур, найлайким,
Йўқ вафо гулларидин зевар анга.

Жон олурда ғами ҳажр, эй соқий,
Чорадур бода била соғар анга.

Юзи васфиға Навоий тушмиш,
Барги гулдин ясангиз дафтар анга.

11

Ваҳ, не ҳол ўлғайки, келгач ул бути зебо манга,
Ўзга қилғай ҳол ҳар дам ул қади раъно манга.

Не ажаб, ўлсамки айлаб тоза руҳин халқнинг,
Рух зойил айлағай ул ҳусни руҳафзо манга.

Шукр эрур, эй кўзки, ҳар ўқким отар ул қоши ё,
Ё сангадур, ё бағирға, ё кўнгулга, ё манга.

Айлағай бир дамда юз дайри қуҳан таркин Масих,

Кўрса зулмеким килур ул дилбари тарсо манга.

Эй кўнгул, итқилки ҳар девоналиғким айласанг,
Ул париваш ишқида, охир келур ғавғо манга.

Ноумид ўлсам, вале навъе уммидим доғи бор,
Барча ушшоқиға раҳм этмак ул ой, илло манга.

Икки зулфи тобу печидин бузулдум, негаким
Хонумон айлар қаро ҳар лаҳза ул савдо манга.

Сокиё, аҳбоб ҳажри қатлим айлар, бода тут,
Ким бу қотил захр тарёки эрур саҳбо манга.

Дема, не эркин Навоийнинг жилавдор ўлмағи,
Ваҳ, не эрким, ҳар неким ҳукм этса ул Мирзо манга.

12

Қачон отса ул ғамза новак манга,
Келур гар минг ўлса, яко-як манга.

Яқо чокидин ҳажр ташрифини
Кўрунғким, елак бўлди кўнглак манга.

Фироқ ичра, жону кўнгул, сиз кетинг,
Ки бўлмиш зарурат бу эмгак манга.

Не зулфунгни қасдимға дом айладинг,
Бас, анинг чу бир тори илмак манга.

Чу сенсиз тирик қолмишам, яхшироқ
Бу янглиғ тирикликдин ўлмак манга.

Неча бевафоларға кўпрак вафо
Қилурмен, етар жавр кўпрак манга.

Нетиб ўлмайин, эй Навоийки, зулм
Қилур барча мирзою мийрак манга.

13

Агарчи йўқ талабингдин даме қарор манга,
Иродат эмгагидур бу, не ихтиёр манга.

Висол давлатин ул кун ўзумга жазм эттим,
Ки ҳажр ғуссасин этти ҳавола ёр манга.

Чу ёр кўнглида бўлсам, бало манга ёвумас,
Бу важх илаки, темурдин бўлур хисор манга.

Не билсун ул кишиким, чекмамиш финок тунин,
Ки не сифат кечадур тийра рўзгор манга.

Қочиб адамға борай ақлу фаҳму донишдин,
Ватан боринда бу ёт эл аро не бор манга?!

Буюрмағил яна сабр, эй табиб, Тенгри учун,
Ки ушбу шарбат эмас эмди созвор манга.

Навоийдек қадидин қилсам ўлгали оҳанг,
Бийик мақом топибон ясанг мазор манга.

14

Чоғирға тушкали йўқтур қарору хоб манга,
Чу ўтқа туштум, эмас айб изтироб манга.

Ҳамиша масту хароб ул сифат юрурменким,
Кўруб таҳайюр этар олами хароб манга.

Боқиб табассум этар пири дайру муғбача ҳам,
Бу дайр аро кулар алқисса шайху шоб манга.

Чу маст эдим, манга таъсир қилмади, гарчи
Малул бўлдилар этмақдин эҳтисоб манга.

Дуои субҳ била бода таркин истармен,
Тилар сабуҳи хумор айлабон, азоб манга.

Нечаки майкада ичра аёғ яланг, яко чок,
Ичарга дурди кадах ҳар тараф шитоб манга.

Ичурса жоми ҳидоят, наво тузуб Жомий,
Навоий, анда магар бўлғай ижтиноб манга?!

15

Ул ой куларга эрур, юз ажаб тарона манга,
Бориси қошида макс эткали баҳона манга.

Ўқи яраларини кўксум ичра асрармен
Ки ҳар бири эрур ул шўҳдин нишона манга.

Забоналар яралардинки чиқти, ҳолимни
Демакка ҳол тили бўлди ҳар забона манга.

Бир оҳ ўти била ишқ аҳлин ўйла куйдураин,

Ки қолмағай киши ишқи шарики ёна манга.

Кўнгулда холидин ул хат муҳаббати тушти,
Гиёҳи фитна кўкартур бу турфа дона манга.

Сипехр гунбади ичра нетиб қадах ичмай,
Ки бўлди мужиби хайрат бу корхона манга.

Навоиё, мени Фарҳод дема ё Мажнун,
Нединки, ҳожат эмас боғламоқ фасона манга.

16

Тори зулф ўлғали дилбанд санга,
Бўлди жон риштаси пайванд санга.

Ҳам шакардур лабингу ҳам хандон,
Ярашур асру шакарханд санга.

Хўблар майли кўнгул қилмадиким,
Эмас эрди бири монанд санга.

Эй кўнгул, ғунчасининг ҳасратидин
Тушти парканд уза парканд санга.

Ваҳки, занжири жунун – зулфунгдин
Мубтало барча хирадманд санга.

Мен киби ҳажрға қолғай, эй васл,
Ҳар киши бўлмаса хурсанд санга.

Сен экинсенму, Навоий, телба,
Йўкса, берган кишилар панд санга?

17

Зихи, аҳли дин қатли ойин санга,
Не ойиндур, эй кофири Чин, санга?

Юзунг майдин ўлдимугулгул, ваё
Сочар чарх гулбаргу насрин санга?

Эрур ғунча оғзинги, қулганда бор,
Ики барг ики лаъли рангин санга.

Лабинг жони ширин киби бўлдиким,
Фидо бўлди юз жони ширин санга.

Даминг, эй кўнгул, элни ошиқ қилур,

Магарким, берур ишқ талқин санга.

Десанг ишқ даштини қатъ айлайн,
Керакмас бўйла ақли худбин санга.

Навоий, бу хусни каломинг била
Эмас хожат эҳсону таҳсин санга.

18

Телба кўнглум ёраси ҳадсиз тани урён аро,
Ўйладурким, ер тутар девонае вайрон аро.

Буки, лаълинг нуқтаси ҳар дам ўлукни тиргузур,
Кирди Рухуллох магар ул чашмаи ҳайвон аро.

Лаъл ёзилгон кибидур лаъл аро қилсанг назар,
Кўзки ҳайратдин тикибмен ул лаби хандон аро.

Қатра су ичра, дегайким, барги гулнинг аксидур,
Қатра қоним рангини ким кўрса ул пайкон аро.

Қоматинг ёдида кўнглум ичра ҳар кескан алиф,
Рост бўлмиш ул алифдекки, ёзилғай жон аро.

Жон фидонг ўлсун, ҳабибимким, ҳамоно бор эди,
Қасди махлуқот аро инсону, сен – инсон аро.

Эй Навоий, истасангким ўлмагай эл дарддин,
Дарди ҳолингни дема назм айлабон афғон аро.

19

Сокиё, нақди ҳаётим жавҳаридур жом аро,
Ким эрур жом ичра май, аксинг майи гулфом аро.

Ложуварди чарх жомида шафақдин қуйди май,
Қуй шафақгун бодасин ҳам ложуварди жом аро.

Маст ўлуб бир дам шабоб айёмини тут муғтанам,
Ким йигитлик дам-бадам ўтмақдадур айём аро.

Бир замон айрилма аҳбоби неқу фаржомдин,
Ким эрур охир жудолиғ даҳри нофаржом аро.

Бўлмаса ашроф софий, нўш базми хуштурур,
Мастлиғ дайр ичра ҳам арзоли дурдошом аро.